
مبانی و قواعد مهندسی فرهنگی از دیدگاه قرآن و روایات

تألیف:

مهرخ سالاریان

کارشناس ارشد تفسیر قرآن

همکاری:

دکتر سیدعبدالله صفائی

دانشیار دانشکده علوم قرآنی، آمل

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

میراث

۱۳۹۶

سرشناسه	سلازبان، شاهرخ، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	مبانی و قواعد مهندسی فرهنگی از دیدگاه قرآن / روایات / تالیف شاهرخ سلازبان، با همکاری سیدعبدالله اصفهانی.
مشخصات نشر	تهران : میرماه، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۲۲۴ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۳۳۳-۲۹۱-۱: ۲۸۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی: فیبا	
یادداشت	کتابنامه: ص ۲۱۲، همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	مدیریت فرهنگی -- جنبه‌های قرآنی
موضوع	Cultural animation -- Quranic teaching
موضوع	مدیریت فرهنگی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	Cultural animation -- Religious aspects -- Islam
موضوع	فرهنگ -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	Culture -- Religious aspects -- Islam
موضوع	فرهنگ -- جنبه‌های قرآنی
موضوع	Culture -- Quranic teaching
شناسه افزوده	اصفهانی، سیدعبدالله، ۱۳۳۹ -
رده بندی کنگره	۲۱۳۹۶ س ۲۴۵ م / ۱۰۴ BP
رده بندی دیویی	۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی	۴۸۱۸۶۵۷

مبانی وقواعد مهندسی فرهنگی از دیدگاه قرآن و روایات

• تألیف: شاهرخ سالاریان

• با همکاری: دکتر سیدعبدالله اصفهانی

• ناشر: انتشارات میرماه

• گرافیک متن: مهندس رسول نقی زاده

• لیتوگرافی و چاپ: قائم چاپ جویند

• صحافی: عطف

• نوبت و سال انتشار: نخست / ۱۳۹۶

• شمارگان: ۵۰۰ جلد

• قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

• شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۳۳-۲۹۱-۱

تمام حقوق اثر برای ناشر محفوظ است.

تهران، نیلوران (شهید باهنر)، خیابان مزده (شهید مصطفی مقدسی)، شماره ۶۴ طبقه ۵، واحد ۱۳

تلفاکس: ۲۲۷۲۲۹۰۲

www.mirmah.com

تلفن: ۲۲۷۲۲۹۰۱ - ۲۲۷۵۹۲۰۳ - ۲۲۷۵۹۲۰۴

info@mirmah.com

به نام خدا

رساله، و هدف مهندسی فرهنگی تعیین چارچوب صحیح است. از آنجایی که فرهنگ را مجموعه رفتارها در روابط فردی و اجتماعی می‌دانند، مقوله فرهنگ هم مانند سایر علوم نیاز به مهندسی دارد؛ چرا که این موضوع آنچنان پیچیده و گسترده است که عدم توجه به برنامه‌ریزی صحیح در این زمینه موجب نوعی بی‌قاعدگی و ناهنجاری محسوب می‌شود. به علاوه از آنجایی که در عصر حاضر با چالش‌های جدیدی مواجه می‌شویم، نیاز به الگو و برنامه‌ریزی در زمینه فرهنگی احساس می‌شود. نتیجه این برنامه‌ریزی فردی سالم، خانواده‌ای سالم و در نهایت جامعه‌ای سالم خواهد بود. در این باب باید گفت آموزش نقش برجسته‌ای دارد.

قرآن و روایات توجه ویژه‌ای به موضوع فرهنگ دارد. هر چند کلمه مهندسی فرهنگی مستقیماً در قرآن نیامده، اما آنچنان به اهمیت فرهنگ در روابط فردی و اجتماعی پرداخته که می‌توان گفت در تبیین مهندسی فرهنگی قرآن بهترین و معتبرترین الگو به شمار می‌رود. در قرآن کریم، از فرهنگ به مفهوم مصطلح آن تعبیری یافت نمی‌شود، ولی به طور کلی قرآن کریم از فرهنگ در یک جا به عنوان زبان قوم یاد کرده است؛ چنان‌که قرآن کریم نخست در محیط جزیره العرب نازل شده و با مردمی سروکار داشته که دارای اعتقادات و رفتارهای خاص بوده‌اند: «وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ» (ابراهیم، ۴) مایامبران را نفرستادیم، مگر آن که با زبان قوم خودشان سخن بگویند.

در جای دیگر از فرهنگ به عنوان حکم جاهلیت یاد کرده و در آیات بسیاری به اعتقادات و فرهنگ رایج عصر خود حمله می‌کند: «أَفَحُكْمَ الْجَهْلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ» (مائده، ۵۰) آیا حکم جاهلیت را می‌جوئید؟ برای گروهی که باور دارند، حکم چه کسی از حکم خدا بهتر است؟

همچنین از فرهنگ به عنوان سنن یاد کرده و در آیات بسیاری سنت گذشتگان و آداب و رسوم آنها را یادآوری کرده است: «قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ» (آل عمران، ۱۳۷) پیش از شما، سنت‌هایی وجود داشت و هر قوم، طبق اعمال و صفات خود، سرنوشت‌هایی داشتند؛ که شما نیز همانند آن را دارید! پس بر روی زمین، گردش کنید و ببینید سرانجام کار تکذیب‌کنندگان آیات خدا چگونه بود. | گسترده‌تری مفهوم فرهنگ و فراگیری آن در فرهنگ اهل بیت^ع باعث می‌شود که تمامی راه‌آینی، صحیحی که از جانب ایشان وارد شده است، زیر مجموعه عنوان فرهنگ اسلام و اهل بیت^ع قرار بگیرد. لذا آوردن چند روایات از میان چند صد هزار روایاتی که از حضرات معصومین^ع صادر شده کار سختی می‌باشد. اما چون لفظ فرهنگ معادل کلمه «سنت» می‌باشد، حدیثی از حضرت رسول اکرم^ص را با عنوان لزوم تلاش هر مسلمانی در ایجاد فرهنگ صحیح اجرائی و اثری که این کار فرهنگی در جامعه می‌گذارد مطرح می‌نمایم. قال رسول الله^ص: «مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً أَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِ هِمِّ شَيْءٍ، هَرَكَسَ سَبْعَ نِكَاحٍ»^۱ بپا نهد، اجری برابر اجر همه عمل‌کنندگان به آن عمل تا روز قیامت برای اوست، بدری اینکه از اجر آنان کم گردد. در کتاب حاضر ابعاد مهندسی فرهنگی را که شامل خانواده، آموزش، جامعه و آسیب‌شناسی است، از دیدگاه قرآن و روایات حضرت رسول^ص و ائمه اطهار^ع مورد بررسی قرار گرفته است.

در پایان جا دارد سپاس ویژه خود را از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر سید عبدالله اصفهانی که در تمام مراحل تدوین اثر از نظرات ارزنده ایشان بهره‌برده‌ام اعلام می‌نمایم.

فهرست

فصل اول: کلیات و مفهوم‌شناسی.....	۱۳
۱-۱. بیان مسأله.....	۱۳
الف) طرح مسأله.....	۱۳
۲-۱. مفهوم‌شناسی.....	۱۵
۱-۲-۱. مبانی و قواعد.....	۱۵
۲-۲-۱. معنای لغوی فرهنگ.....	۱۷
۳-۲-۱. مهندسی.....	۲۳
۱-۲-۱. مهندسی فرهنگی.....	۲۵
۵-۲-۱. معنای خانواده.....	۲۷
۶-۲-۱. معنای امعه.....	۲۹
۷-۲-۱. معنای آموزش.....	۳۰
فصل دوم: دیدگاه‌ها در مورد مبانی و قواعد مهندسی فرهنگی.....	۳۱
۱-۲. ریشه‌یابی واژه و مفهوم فرهنگ در قرآن.....	۳۳
۲-۲. نظریه‌های ارائه شده پیرامون موضوع فرهنگ و بررسی دیدگاه قرآن نسبت به فرهنگ.....	۳۴
۳-۲. اصلاح فرهنگ از نگاه قرآن.....	۴۵
۴-۲. راهبردهای مهندسی فرهنگی از دیدگاه قرآن.....	۴۶
۱-۴-۲. خداپاوری.....	۴۶
۲-۴-۲. ایمان به انبیاء.....	۴۸
۳-۴-۲. هدفمندی هستی و زندگی انسان.....	۵۱
۴-۴-۲. واقع‌گرایی در اندیشه و زندگی، فلسفه اطاعت خدا و رسالت.....	۵۵
۵-۴-۲. عقل‌گرایی.....	۵۶
۶-۴-۲. علم‌گرایی.....	۵۷
۷-۴-۲. فطرت‌گرایی.....	۵۸
۸-۴-۲. مسئولیت انسان در زندگی و پاسخگویی او در آخرت.....	۵۹
۹-۴-۲. تلقی واقعی از خود.....	۵۹
۱۰-۴-۲. تدرج.....	۶۲
۱۱-۴-۲. تجددگرایی.....	۶۵
۱۲-۴-۲. ریشه‌گرایی.....	۶۶

۶۹.....	۲-۴-۱۳. بهره‌گیری از معادله سود و زیان.....
۷۴.....	۲-۴-۱۴. ضرورت حرکت آگاهانه و عاقلانه و مسئولانه در زندگی.....
۷۵.....	۲-۴-۱۵. لزوم بهره‌گیری از «امکانات فطری» و «هدایت‌های انبیا» در شناخت صحیح هستی و زندگی.....
۷۵.....	۲-۴-۱۶. تدبیر در کلام الهی و اطاعت از انبیا.....
۷۶.....	۲-۴-۱۷. دستیابی به زندگی واقعی و بهینه، فلسفه اطاعت از خدا و رسول.....
۷۶.....	۲-۴-۱۸. برنامه‌های عملی قرآن برای تحقق زندگی برتر و بهتر انسان... ..
۸۱.....	۲-۵. جمع‌بندی.....
۸۳.....	فصل سوم: مهندسی فرهنگی در نظام خانواده از دیدگاه آیات و روایات.....
۸۴.....	۱-۱. خانواده بایه و بنیان جامعه.....
۸۶.....	۳-۲. نگاه و اهمیت خانواده در قرآن کریم.....
۸۸.....	۳-۳. اهمیت ازدواج از دیدگاه قرآن.....
۹۶.....	۳-۳-۱. ایمان.....
۹۶.....	۳-۳-۲. کفویت.....
۹۸.....	۳-۳-۳. شرافت و اصالت خانوادگی.....
۹۸.....	۳-۴. اهداف ازدواج از دیدگاه اسلام.....
۱۰۱.....	۳-۵. فرزندپروری در تعالیم اسلامی.....
۱۱۲.....	۳-۶. رویکرد مهندسی فرهنگی در مورد خانواده.....
۱۱۴.....	۳-۷. جمع‌بندی.....
۱۱۷.....	فصل چهارم: مهندسی فرهنگی در نظام تعلیم و تربیت از دیدگاه آیات و روایات.....
۱۱۹.....	۴-۱. ضرورت اهمیت به تعلیم و تربیت.....
۱۲۲.....	۴-۲. مفهوم تعلیم و تربیت از دیدگاه قرآن و روایات.....
۱۳۸.....	۴-۳. ارتباط متقابل فرهنگ و تعلیم و تربیت.....
۱۳۹.....	۴-۳-۱. اثر تعیین‌کننده تعلیم و تربیت بر اعتلای فرهنگ.....
۱۴۳.....	۴-۴. روش‌های تعلیم در قرآن.....
۱۴۳.....	۴-۴-۱. روش‌های مستقیم.....
۱۴۴.....	۴-۴-۲. روش‌های غیرمستقیم.....
۱۴۶.....	۴-۵. ویژگی‌های نظام تربیتی اسلام.....
۱۴۹.....	۴-۵-۱. هدف‌های تربیتی در اسلام.....
۱۵۱.....	۴-۶. رویکرد مهندسی فرهنگی در رابطه با حقوق معلم و متعلم.....

۴-۶-۱. سیره عملی پیشوایان دین در پاسداشت حقوق معلّم..... ۱۵۲

۴-۷. جمع‌بندی..... ۱۵۴

فصل پنجم: مهندسی فرهنگی در نظام جامعه از دیدگاه آیات و روایات..... ۱۵۵

۵-۱. جامعه از دیدگاه قرآن..... ۱۵۶

۵-۲. فرهنگ اجتماعی از دیدگاه قرآن..... ۱۵۸

۵-۳. مهندسی فرهنگی در نظام اجتماعی..... ۱۶۲

۵-۴. اهمیت حکومت در مهندسی فرهنگی از دیدگاه اسلام..... ۱۶۶

۵-۵. اهداف خاص حکومت اسلامی..... ۱۷۴

۵-۶. تحقق عدالت یا عدالت خواهی..... ۱۷۴

۵-۷. جمع‌بندی..... ۱۷۷

فصل ششم: بررسی آسیب‌های مبانی و قواعد مهندسی فرهنگی از دیدگاه قرآن و روایات.. ۱۷۹

۶-۱. برنامه‌ریزی..... ۱۷۹

۶-۲. رسانه‌ها..... ۱۸۳

۶-۳-۱. کارکردهای رسانه در مهندسی فرهنگی..... ۱۸۷

۶-۳-۲. مروری بر آسیب‌شناسی فرهنگی از منظر قرآن..... ۱۸۹

۶-۳-۱. غفلت از الگوهای ساینده..... ۱۹۱

۶-۳-۲. تقلید کورکورانه..... ۱۹۳

۶-۳-۳. برداشت غلط از دین..... ۱۹۴

۶-۳-۴. تسلیم نبودن در برابر خدا..... ۱۹۵

۶-۳-۵. دنیاگرایی..... ۱۹۶

۶-۳-۶. عمل نکردن به کتاب الهی و تنها اکتفا به خرافات از..... ۲۰۰

۶-۴. جمع‌بندی..... ۲۰۱

۶-۵. نتیجه‌گیری..... ۲۰۷

۶-۶. پیشنهادات..... ۲۱۱

فهرست منابع..... ۲۱۳

۱- منابع فارسی..... ۲۱۳

۲- منابع انگلیسی..... ۲۲۳